

NASJONALISME, KOMMUNISME OG DEMOKRATI I DAGENS ASIA

av

AADEL BRUN TSCHUDI

Opprøret i Tibet fortsetter å oppta sinnene selv i vår idylliske krok av verden. Nå har en internasjonal juristkommisjon laget en rapport som konkluderer med at China har begått folkemord i Tibet. Dette er langt alvorligere enn hva tidligere anklager har dreiet seg om, nemlig at China har brutt sine løfter om indre selvstyre og undertrykt tibetanerne nasjonalt og religiøst. Og denne siste anklagen er ovenikjøpet fremsatt av en uavhengig og upolitisk instans. Et slikt dokument har sin betydning, selv om det ikke får noen umiddelbare praktiske følger.

Kritikken mot China ute i verden har i alle fall vært tatt alvorlig av lederne i Peking. De har satt i sving hele sitt propaganda-apparat for å bøte på virkningene. Landet rundt har folk vært trommet sammen til møter for å erklære sin støtte til regjeringens politikk i Tibet, og for å uttrykke sin beslutning om ikke å tåle noen innblanding i Chinas interne saker. Den lille kristne minoriteten danner ingen unntagelse her. En av lederne (C. Deng) har til og med sagt at Chinas politikk i Tibet er uttrykk for en særdeles humanitær innstilling.

Den kritikk som er kommet til orde i India, har åpenbart gjort et særlig dypt inntrykk. Om og om igjen har det offisielle kinesiske nyhetsbyrået slått fast at denne kritikken utelukkende kommer fra «indiske ekspansjonister». Amerikanske imperialister sies å forgifte forholdet mellom India og China. Meldinger fra Tibet skildrer hvordan bøndene kommer sammen til møter eller oppsøker den kinesiske «frigjøringshæren» for å be om reformer som kan gjøre slutt på elendigheten under det gamle blodsugersystemet. De har utført våronna med ubendig glede og setter alt inn på rekordavlinger til ære for seiren over

de reaksjonære i det opprøret som disse satte i scene. Og så videre.

For å vinne tilbake sin tidligere prestisje har China også tatt opp tanken om en atomfri sone i Asia og Stillehavsområdet. «China har felles interesser med nabolandene i Sørøst-Asia, og det finnes ingen uoverensstemmelser mellom oss som ikke kan løses med fredelige midler. Vi kan derfor, og har faktisk allerede, dannet et fredsområde i Asia,» sa statsminister Chou En-lai da han fremsatte tanken (18. april). Han benektet samtidig at China driver «dumping»-politikk, og at utvandrede kinesere går moderlandets ærend i Sørøst-Asia. Denne forsonlige tonen har preget Chinas holdning til nabolandene.

Men så langt har det ikke lyktes å overbevise andre enn kommunister. Chinas versjon av opprøret i Tibet har vunnet liten tiltro i videre kretser. Dets anstrengelser for å renvaske seg har ikke ført frem. Den livgivende østenvind som kineserne talte så meget om i vinter, har vist seg å være milde pust fra en drage som når som helst kan frese i fryktelig vrede.

Vil det si at kommunismen har lidd et varig tilbakeslag? Både ja og nei. Frontlinjene er vel blitt klarere de fleste steder, og på sine steder er den politiske kamp mot kommunistpartiene blitt skjerpert. Det gjelder for eksempel kongeriket Laos og den indiske delstaten Kerala. Men i Singapore fikk kommunistene nærmest bedret sine muligheter ved valget omkring månedskiftet mai—juni. Å gi noe entydig helhetsbilde er derfor vanskelig.

I denne forbindelse kan det trekkes en interessant parallell mellom utfallet av valgene i Singapore og på Sicilia en uke senere. I begge tilfeller viste det seg at kommunistene er i stand til å vinne terreng nær sagt uansett hvilke odds de har imot seg, bare de lokale forhold gir tilstrekkelig grobunn for misnøye og protest mot det bestående. I Asia gjelder det i særlig grad at velgerne er mindre interessert i prinsipper og teorier enn i de nære og håndgripelige ting.

Lee Kuan Yew som ble statssjef i Singapore etter valget, er ikke selv kommunist. Men han har ikke lagt skjul på at han

sympatiserer med kommunismen på mange punkter, og han har samarbeidet med kommunistene i Folkets aksjonsparti. Under valgkampen appellerte han med temmelig grove midler til de fattige og misnøyde og til de kinesisk-talende kinesere som er stolte av hva gamlelandet har utrettet i senere år. Etter valget nektet han å danne regjering før åtte av hans partifeller var løslatt fra fengslet, hvor de sonet straffer for undergravningsvirksomhet. Flere av dem er kjente kommunister.

Både Storbritannia, som fortsatt har ansvaret for Singapores forsvar, og nabostaten Malaya, som fører en klar anti-kommunistisk politikk, har med andre ord grunn til å se på situasjonen med en viss bekymring. Men etter at Lee Kuan Yew overtok regjeringsansvaret har han presisert at han ikke er kommunist. Det han vil, er å holde kommunistene i sjakk ved å gjennomføre sosiale reformer og utrydde alt som er igjen av kolonistyre. Det er imidlertid et høyt spill å forsøke å utkonkurrere dem på deres eget felt. For hvordan vil han klare det uten å støte dem fra seg i det lange løp?

Forholdet til Malaya er også prekært. Malaya har et avgjørende ord med i laget i alle spørsmål som vedrører Singapores indre sikkerhet, det vil si tilfeller av kommunistisk undergravningsvirksomhet. Nå har Lee gjentagende ganger forsikret at han vil sette alt inn på et godt samarbeid, ikke minst økonomisk. Hans endelige mål er å oppnå en politisk union. Det er det eneste naturlige fra et geografisk og økonomisk synspunkt, men tanken møter for tiden ingen sympati på ledende hold i Malaya.

En tredje prøvesten for Lee's politikk er forholdet til ledende kapital- og forretningskretser i Singapore. Han vil åpenbart forsøke å gjennomføre sine valgløfter på en måte som ikke skal skremme kapitalen bort. Dette er nødvendig, da Singapores relative velstand helt og holdent beror på byens store handel. Befolkningen øker imidlertid raskt. Alt nå er arbeidsledigheten stor, og skal en større befolkning skaffes sysselsetting, trenges det bent frem tilførsler av ny kapital utenfra.

Det blir ingen lett sak å balansere de kreftene som trekker

i forskjellig retning. Iakttagere forutsetter både nye rivninger i fremtiden, og at Lee Kuan Yew må gripe til diktatoriske midler.

Mens Singapore står ved én skillevei, befinner Indonesia seg i et annet veikryss. I begynnelsen av juni overtok sjefen for hæren, general Nasution, den reelle makt i landet, og all politisk virksomhet ble forbudt. Grunnen var at president Sukarno hadde foreslått på nytt å innføre revolusjonsforfatningen av 1945. Den gir presidenten utstrakt myndighet, og denne hadde Sukarno bebudet at han ville bruke til å gjennomføre planer om et såkalt ledet demokrati. Den grunnlovgivende forsamling avviste imidlertid forslaget, til tross for at statsministeren øvet et sterkt press ved å si at dersom forslaget ble forkastet, kunne Indonesia risikere å få et militærstyre i likhet med Burma og Thailand. Like etter at Sukarno kom hjem fra sin reise til Amerika og Europa, nemlig den 5. juli, oppløste han ganske enkelt den grunnlovgivende forsamling og innførte forfatningen av 1945 ved et dekret. Nasjonalforsamlingen er ikke oppløst, og nye valg er bebudet, men dens makt er sterkt redusert under den nye forfatningen. I regjeringen har Nasution fått en nøkkelstilling som minister for forsvar og sikkerhet.

Hva Sukarno mener med et ledet demokrati, er uklart, og det han selv og andre har sagt om saken, er ikke særlig opplysende. Tidligere utenriksminister Sastroamidjojo, som nå er Indonesias faste delegat ved F.N., definerte det nylig slik: ledet demokrati er ikke en anti-vestlig form for demokrati, men et demokrati som er tilpasset behovene i det indonesiske folk og samfunn.

Det er vanlig å omtale dette Sukarnos ledede demokrati i lett sarkastiske vendinger. Den franske journalisten og Asiaeksperten Tibor Mende kom med en betimelig advarsel mot dette i et foredrag for en representativ forsamling i februar i International House i Tokyo. Han pekte der på en selvmotsigelse i vestens holdning til demokratiene i Asia. Demokrati er folkestyre, men de fleste land i Sørøst-Asia har så alvorlige proble-

mer å kjempe med, at en regjering som forsøker å løse dem, må ta forholdsregler som kan føre til at den mister sin popularitet og sitt valgflertall. En regjering som vil beholde sin popularitet, må la tingene seile. Vesten har preket frihet og økonomisk hjelp, men ikke gjort det mulig for dem å tjene sin egen kapital ved lønnsom eksport.

Vesten har med andre ord forsømt å gi den økonomiske støtte som er nødvendig for å gjøre disse demokratiene levedyktige. Når de så har forsøkt å tillempe sine skrøpelige demokratier etter de eksisterende samfunnsforhold, gjøre dem litt sterkere, en tanke mer landsfaderlige og autoritære i pakt med tradisjonene, blir de møtt med nedladenhet og spott. Sukarno har bare villet finne frem til en styreform som er litt mer stabil og motstandsdyktig enn den Indonesia har. Kommentatorene i vest kaster seg imidlertid over ham, mens de forherliger virkelige diktatorer som Pakistans Ayub Khan og andre, da de er alliert med vesten i den kalde krigen. Så langt Tibor Mende.

Demokratiets dilemma i Indonesia kan kanskje belyses ved å trekke frem det faktum at regjeringen i vår utsatte valgene til nasjonalforsamlingen et helt år. Den offisielle grunn var dårlige kommunikasjoner og uro i de områdene som opprørerne holder. Etter sigende visste imidlertid alle indonsere at dette var et rent påskudd. Den virkelige grunn skulle være frykt for at kommunistpartiet ville vinne en enda større seier enn ved lokalvalgene i 1958. Da erobret de fjorten distrikter hvor kommunistene tidligere ingen representanter hadde, i den sentrale og østlige delen av Java. I Semarang fikk de ti av fem og tredve plasser. Dette skredet skyldtes at altfor mange ikke-kommunister var lei av de andre partienes sommel og udugelighet. Og de skal ikke ha angret på at de har gitt kommunistene makten. Det er kommet fart i administrasjonen. Det er færre som sover i gatene og flere som har fast arbeid. Borgermesteren i Semarang har selv utført frivillig arbeidstjeneste for å utbedre gater og holde kanaler vedlike. En folkeskole er bygd for midler som han personlig har vært med på å reise ved å samle inn og selge gamle aviser og tomflasker. Det kan ikke

være tvil om at han og hans medarbeidere tjener kommunistpartiets sak. Men de tjener også landets sak på en måte som stiller de fleste andre politikere i Indonesia i skyggen.

Dette er noe av kjernen i det problemet som president Sukarno og general Nasution brytes med: hvordan skal det lykkes å utruste og stålsette den eliten som landet trenger, og å skape en effektiv og ukorrupt administrasjon? Sukarnos idé om et ledet demokrati representerer et famlende forsøk på å finne et svar. De politiske partiene har forkastet hans løsning. De ville ikke underskrive sin egen selvutslettelse. Men i Indonesia, som i en rekke andre asiatiske land, er det åpenbart en voksende følelse i ledende kretser at de trenger en sterk regjering som er uavhengig av politiske partier og står fritt i forholdet både til vest og øst.

Tidligere syntes det nøytrale standpunktet å inneholde en viss brodd mot vest. I den senere tid har de nøytrale landene gjort det klart at de har like mye imot å bli brukt av øst. Dette ønsket om å stå fritt til begge sider i stormakskonflikten ble styrket under Titos Asia-reise i vinter, og den er etter alt å dømme blitt ytterligere befestet etter opprøret i Tibet. Kommunistpartiene er i det store og hele mislikt av regjeringene, selv om de fremdeles er i stand til å vinne terreng blant velgerne.

Dette må jo reise et problem for China og Sovjet-Samveldet. Problemet er å finne veier til å holde kommunistpartiene sammen uten å risikere å støte an mot trangen til å være like fri og uavhengig i alle retninger. Dette er kanskje noe av bakgrunnen for at Krustsjov nylig har prøvd å anlegge en forsonligere tone overfor Tito. Men China later ikke til å ønske noen tilnærming. Kanskje snarere tvert om.

I løpet av det siste året har Laos hatt full kurs bort fra nøytraliteten. Denne utvikling er lærerik. Laos har en meget utsatt beliggenhet med grenser både til China og Nord-Vietnam. Det er langstrakt, fattig og tynt befolket. Da våpensstillstandsavtalen ble sluttet i 1954, var den nordøstlige delen av landet frem-

deles besatt av kommunistiske styrker. Genève-avtalen bestemte at disse provinsene skulle legges under sentralregjeringen, men saken ble trenert helt til høsten 1957. Da kom det i stand en formell avtale om at en del av styrkene skulle innlemmes i den kongelige hær, og resten skulle demobiliseres. Laos skulle føre en strengt nøytral politikk, og kommunistene ble representert i regjeringen. Denne overenskomsten må forståes på bakgrunn av at kommunistenes leder er en prins av det laosiske kongehus. Et legalt kommunistparti ble dannet samme høst, og det fikk stort flertall ved et supplementsvalg våren 1958. Aldri har kommunistene stått sterkere i Laos.

Men dette fikk landets ikke-kommunister til å handle. Med hjelp av høyere sivile og militære embetsmenn tvang de regjeringen til å gå. Den nye regjeringen hevdet at kommunismen er uforenlig med landets buddhistiske religion. Statsministeren, Phui Sananikone, støttet seg uten blussel til amerikansk hjelp, og begynte snart å innskrenke kommunistenes virksomhet. I januar sikret han seg diktatoriske fullmakter og oppløste nasjonalforsamlingen for et år. I februar erklærte hans regjering at den anså seg løst fra Genève-avtalen, da den var oppfylt. Dermed hadde han ryddet veien for en nærmere tilknytning til vestmaktene. Ja, det forlyder at han til og med har forhandlet med Thailand og Sør-Vietnam om en militærpakt. I mai lot han en rekke kommunistledere arrestere, og størstedelen av deres styrker ble avvepnet med makt. Dette utløste en krise av internasjonal format. Nord-Vietnam og China anklaget den laosiske regjering for å ha brutt Genève-avtalen, og Sovjet-Samveldet støttet denne anklagen. De krevet også at våpenhvilekommissjonen som ble oppløst i fjor, skulle tre sammen igjen. Hensikten med dette kan bare være å beskytte de kommuniststyrkene som ennå ikke er avvepnet, og å hindre at Laos slutter en forsvarspakt med ikke-kommunistiske land. Imidlertid hevder den laosiske regjering at det har foregått en oppladning av våpen og styrker over grensen fra Nord-Vietnam.

Opprøret i Tibet har øyensynlig styrket de anti-kommunistiske tendenser i Laos. Det underlige er at regjeringen har tålt

kommuniststyrkenes sabotasje så lenge. Dens rett til å kreve at de skal legge ned våpnene synes soleklar. China anklager imidlertid Amerika for å stå bak, og for å ville gjøre Laos til en militær base og en amerikansk koloni. Hvis regjeringen ikke endrer sin politikk, vil landet bli trukket inn i borgerkrig, hevder Peking, og da kan ikke China forholde seg passiv.

At China gir uttrykk for sin omsorg i slike truende vendinger har kanskje sin bakgrunn i at kommunismen er i ferd med å miste sitt tak i landsbyene. Den regjeringen som overtok tøylene i fjor, skal ha ryddet opp i korrupsjonen med stort hell. Den har også stanset inflasjonen som fulgte med amerikansk hjelp, og takket være denne saneringen, begynner folket å nyte godt av hjelpen. Nødvendige ting er importert og fåes kjøpt til stabile priser. Næringslivet kan bygges ut, og bøndene er ikke så misfornøyd som de var.

Situasjonens alvor understrekes av at samtidig som kommunistene truer med å bruke makt i Laos, har det vært større uro i Sør-Vietnam enn på lange tider. Det kan med andre ord være tale om en planlagt koordinering av to aksjoner. I så fall melder spørsmålet seg om dette innvarsler en ny kommunistisk strategi i Sørøst-Asia, en gjenoptagelse av voldsstrategien som ble brukt i tiden fra 1948 til 1951. Sameksistens-strategien som har brakt så gode resultater helt siden Bandung-møtet i 1955, har jo ikke forhindret at kommunismen møter et annet klima i de asiatiske land i dag enn for bare et halvt år siden. Tidligere erfaringer viser at kommunistene har slått om fra en taktikk til en annen hver gang de har funnet det opportunt. Kunne de om ikke annet oppnå at Laos ble værende nøytralt, ville det bety en vinning for China sett i relasjon til utviklingen det siste året.

I India har opprøret i Tibet ikke bare gjort et sterkere inntrykk enn i noe annet asiatisk land. Det har også hatt politiske følger. Etter at kommunistene fikk makten i Kerala i 1957 gjennom frie valg, har de hatt adskillig medbør også i andre delstater. Like til nylig antok eksperter at de ville vinne neste

valg i Andhra, som er større enn Kerala, og i Bengal, som har storbyen Calcutta og omtrent halvparten av landets industri. I dag vil neppe noen hevde en slik mulighet.

Det ville imidlertid være uriktig å gi Tibet hele æren for opposisjonen i Kerala, som førte til at kommunistregjeringen ble avsatt og administrasjonen inntil videre lagt under Indias president. Opposisjonen har tiltatt gjennom lengre tid og har sine røtter i kommunistisk vanstyre.

Men om det skulle vise seg at kommunismen er på varig retur i India, kan vi ikke derfor slutte at demokratiet er sikret. Riktignok hevder eksperter at et militærdiktatur har små eller ingen sjanser. Den indiske hæren danner ingen kaste med spesielle interesser. Og fremfor alt har India en middelstand som er stor nok og innflytelsesrik nok til å gjøre et militærdiktatur umulig. Fra den kommer landets offiserer, ingeniører, embedsmenn og økonomer, kort sagt hele den eliten som er i ferd med å omdanne India til et moderne industrialisert samfunn. Og denne eliten har en overveiende hinduistisk bakgrunn. Kjennere av hinduismen fremholder at den er altfor diffus og individualistisk til å akseptere andre helter enn menn av Ghandi's og Vinoba Bhave's type.

Men India vrimler av svartebørshaier, uproduktive kuer og andre dyr som spiser opp maten for sultne mennesker. Indias problem er med andre ord å finne midler til å innarbeide en ny disiplin i befolkningen. Og faren for demokratiet ligger i at dersom kongresspartiet ikke makter dette, kan det miste all sympati blant unge, moderne innstilte mennesker. Flere og flere kan komme til å kreve reformer gjennom maktbud og metoder som ligger nær opptil dem China bruker.

Indias grunnproblem er å sørge for en drastisk produksjonsøkning i jordbruket. En rapport som er utarbeidet med støtte fra Ford Foundation og som ble offentliggjort i mai måned, påviser at sultedøden vil grine folket i møte om noen få år, dersom matvareproduksjonen ikke øker i et raskere tempo enn hittil. I 1965 vil India ha 80 millioner flere å mette enn i dag. Det vil si at kornavlingene bør øke fra 70 millioner tonn, som

er høstet i år, til 110 millioner tonn. Er dette mulig uten sjokkforanstaltninger? Tvangsarbeid er en løsning man vanligvis bare forbinder med autoritære stater. Men kan det ikke tenkes en form for tvungen arbeidstjeneste også innenfor rammen av et demokrati? En tjeneste på linje med militær verneplikt slik den praktiseres i mange demokratier? Tanken har vært fremsatt, og den fortjener oppmerksomhet.

5. august 1959.